

TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

2. kötet

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 2

HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 2

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK**

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

2. kötet

„RIK-U” Kft.

Ungvár

2020

УДК (ЕТО): 911.3(4-11)(4-191.2)
T– 32

A kétkötetes kiadvány a Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán 2020. március 26–27-re tervezett, de a koronavírus-járvány miatt bevezetett karantén következtében elhalasztott *Társadalomföldrajzi folyamatok Kelet-Közép-Európában: problémák, tendenciák, irányzatok* című nemzetközi földrajzi konferenciára beküldött előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Földtudományi és Turizmus Tanszéke közreműködésével.

Szerkesztőbizottság: *Berghauer Sándor, Dávid Lóránt Dénes, Dnyisztrjanskij Miroszlav, Fodor Gyula, Gergely Livia, Gönczy Sándor, Izsák Tibor, Mocá Andrij, Molnár D. István, Molnár József, Nagy Tibor, Oláh Natália, Papp Géza, Sass Enikő, Sesuka Halina, Tóth Attila, Vince Tímea, Virván Olga*

Műszaki szerkesztés: *Dobos Sándor*

Tördelés: *Dobos Sándor, Tótin Viktória, Vezsdel László*

Korrektúra: *Kordonec Olekszandr, Pusztai-Tárczy Beatrix, Sin Edina, Vrabely Tamás*

Borítóterv: *Molnár D. István*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A kötetben található tanulmányokat
a nemzetközi földrajzi konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A kiadvány tartalmát az „Unicheck”
online plágium-ellenőrző program segítségével ellenőriztük.

**A konferenciát és a kiadvány megjelenését
Magyarország kormánya, továbbá a Nemzetstratégiai Kutatóintézet támogatta:**

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7868-12-4
ISBN 978-617-7868-14-8 (T. 2)

© A szerzők, 2020
© A szerkesztőbizottság, 2020
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 2

ТОВ «РІК-У»

Ужгород

2020

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)
Т– 32

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями*, яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з кафедрою географії та туризму Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

Редакційна колегія: *Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Вікторія Товтін, Ласло Веждел, Олександр Добош*

Коректура: *Беатрікс Пустой-Гарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врбель*

Обкладинка: *Стефан Молнар Д.*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

Матеріали видання рецензовані Науковою радою міжнародної наукової географічної конференції.

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Матеріали збірника були перевірені на наявність збігів і запозичень сервісом «Unicheck».

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини й Інституту національних стратегічних досліджень:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Євген Станішевський

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-14-8 (Т. 2)

© Автори, 2020

© Редакційна колегія, 2020

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 2020

FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN
COLLEGE OF HIGHER EDUCATION

**HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS**

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 2

“RIK-U” LLC
Uzhhorod
2020

УДК (UDC): 911.3(4-11)(4-191.2)
T– 32

The two-volume publication contains the speeches submitted for the international geographical conference under the title *Human geographical processes in East Central Europe: problems, tendencies and trends* that was to be held in Berehove, at Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education on 26–27 March 2020, but was postponed due to the quarantine preventive measures introduced as a result of coronavirus epidemic.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with the Department of Geography and Tourism

Editorial Board: *Sándor Berghauer, Lóránt Dénes Dávid, Myroslav Dnistrians'kiy, Gyula Fodor, Livia Gergely, Sándor Gönczy, Tibor Izsák, Andriy Motsa, István Molnár D., József Molnár, Tibor Nagy, Natália Oláh, Géza Papp, Enikő Sass, Halyna Shchuka, Attila Tóth, Tímea Vince, Olga Virván*

Technical editing: *Sándor Dobos*

Page proof: *László Vezsdel, Sándor Dobos, Viktória Tótin*

Proof-reading: *Beatrix Pustai-Tárczy, Edina Sin, Oleksandr Kordonec, Tamás Vrabely*

Cover design: *István Molnár D.*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

The research papers of the volume were proofread by the Scientific Council of the international geographical conference.

Authors are responsible for the content of the research papers.

The content of the research papers was checked by Unicheck Plagiarism Checker Service and Plugin.

**The conference and the publication of the research papers
sponsored by the government of Hungary and the Research Institute for National Strategy:**

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
Gagarin Street 36, 88 000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-14-8 (T. 2)

© Authors, 2020

© Editorial Board, 2020

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

1. KÖTET / TOM 1 / VOLUME 1

ELŐSZÓ	23
ПЕРЕДМОВА.....	24
PREFACE	25
ПЕРЕДМОВА.....	26
ELŐSZÓ	27
PREFACE	28
<i>Plenáris előadások / Пленарні доповіді / Plenary Presentations</i>	<i>29</i>
Маруняк Є. О.: РЕГІОНАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПОШУК БАЛАНСУ	31
Мезенцев К. – Проватар Н.: НЕОДНОЗНАЧНІ ПРИМІСЬКІ ПРОСТОРИ: РОЗШИРЕННЯ ЧИ ЗВУЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННИХ ПРАКТИК?	41
Руденко Л. Г. – Дронова О. Л.: ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ І ЗАВДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	47
<i>Népszég- és társadalomföldrajz / Географія населення та соціальна географія / Population and Social Geography</i>	<i>53</i>
Bagdi, Róbert: ETHNIC MINORITIES AND THEIR LANGUAGE IN HUNGARIAN COUNTY SEATS – THE CENSUS OF 2011	55
Berki, Márton – Sivadó, Brigitta: SECULARIZATION OR A RELIGIOUS REVIVAL? – RELIGIOSITY IN DUNAÚJVÁROS AND KAZINCBARCIKA DURING AND AFTER SOCIALISM.....	65
Dancs György: DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGON AZ 1831-ES KOLERAJÁRVÁNY IDEJÉN.....	73

<i>Дністрянський М. С.:</i> ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАСЕЛЕННЯ ГИРСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	83
<i>Dusek Tamás:</i> AZ OKOSVÁROSOK KOMPLEX MUTATÓSZÁMAINAK TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI.....	91
<i>Egri Zoltán – Uzzoli Annamária:</i> AZ EGÉSZSÉGEGYENLŐTLENSÉGEK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI EGYENLŐTLENSÉGEKKEL MAGYARORSZÁGON.....	99
<i>Fabula, Szabolcs – Ilcsikné Makra, Zsófia – Pál, Viktor – Lados, Gábor – Boros, Lajos:</i> MIGRATION INTENTIONS AND MOTIVES OF HEALTH WORKERS AND MEDICAL STUDENTS – A COUNTRY CASE STUDY FROM HUNGARY	107
<i>Гукалова І. В.:</i> ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ КОНТЕКСТ ОСМИСЛЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ	115
<i>Гаврилюк О.:</i> СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ У РАДЯНСЬКОМУ РОЗПОДІЛІ ЖИТЛА – ВІД СТАЛІНІЗМУ ДО РОЗВИНЕНОГО СОЦІАЛІЗМУ. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВОЇ РОБОТИ У МІСТІ ДНІПРО [ЕКС ДНІПРОПЕТРОВСЬК], УКРАЇНА	123
<i>Лейберюк О. М.:</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОСТОРОВИХ БАЗ ДАНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НАСЕЛЕННЯ.....	133
<i>Molnár D. István:</i> A KÖZIGAZGATÁSI TÉRFELOSZTÁS VÁLTOZÁSAI KÁRPÁTALJÁN UKRAJNA FÜGGETLENNÉ VÁLÁSÁT KÖVETŐEN.....	139
<i>Molnár József:</i> MÓDSZEREK A NÉPESSÉG ELHELYEZKEDÉSE, ILLETVE A NÉPSŰRŰSÉG TÉRKÉPI ÁBRÁZOLÁSÁRA – KÁRPÁTALJA PÉLDÁJÁN.....	147
<i>Obádovics Csilla:</i> NÉPESEDÉSI FOLYAMATOK KÜLÖNBSEGEI A KÁRPÁT-MEDENCE NÉHÁNY ORSZÁGÁBAN	157
<i>Patkós Csaba – Tóth Antal:</i> MAGYAR FIATALOK MIGRÁCIÓJA EMPIRIKUS KUTATÁSOK TÜKRÉBEN	167

Підгрушній Г. П. – Сікорська Л. Б.: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НАСЕЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ	177
Поливач К. А.: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО КАРКАСУ УКРАЇНИ	185
Пугач С. О. – Мезенцев К. В.: ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	193
Rigóczki Csaba: A VÁROSI OTTHON-ATTITÚD VIZSGÁLATA	201
Siskáné Szilasi Beáta – Halász Levente: A KELET- ÉS KÖZÉP-EURÓPAI GAZDASÁGI ALAPÚ KIVÁNDORLÁS MINT ÉLETSTRATÉGIA – A SZUBJEKTÍV JÓL-LÉT SZINTJEI KÜLFÖLDÖN.....	211
Tolnai Gábor: KELET-KÖZÉP-EURÓPAI FŐVÁROSOK VÍZPARTI MEGÚJULÁSA BUDAPEST, BELGRÁD ÉS KIJEV PÉLDÁJÁN	221
Tuza Benedek: BELSŐ-ERZSÉBETVÁROS TÁRSADALMI KONFLIKTUSAI	231
Veselicz Adél: A LEADER HELYI AKCIÓCSOPORTOK MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGI INDEXEK SEGÍTSÉGÉVEL.....	241
Вірван О. О.: ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ ДЕПУТАТСЬКИХ КОРПУСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ	251
<i>Régiók és határok / Regioni та кордони / Regions and Borders.....</i>	257
Bodó, Pál Bence: EXTERNAL DEBT ACCUMULATION IN KYRGYZSTAN.....	259
Csernicskó István: HOL A HATÁR, AVAGY MEDDIG TART EGY NYELVTERÜLET? EGY DIALEKTUSKONTINUUM ÖNÁLLÓ NYELVEKRE OSZTÁSÁNAK PROBLÉMÁI.....	269
Elekes Tibor – Szilágyi Ferenc: A HABSBERG BIRODALOM TÉRSZERVEZÉSI KÍSÉRLETEI DÉLKELET-ERDÉLYBEN	279

Hajdú Zoltán: TÉRKÖZÖSSÉGI, ÉRDEKKÖZÖSSÉGI, „SORS- KÖZÖSSÉGI” ÁLLAMCSOPORTOK FORMÁLÓDÁ- SA AZ EURÓPAI UNIÓ KELETI TÉRSÉGÉBEN.....	289
Kozma, Dorottya Edina: COMPOSITE SUSTAINABLE DE- VELOPMENT INDICATORS IN CASE OF 28 EURO- PEAN UNION MEMBER STATES.....	299
Кравцова І. В.: ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН ЦЕНТРАЛЬ- НОЇ ЄВРОПИ	309
Szabó Pál: FOGYASZTÁSFÖLDRAJZI DIMENZIÓK A POSZT- SZOCIALISTA TÉRSÉGBEN	317
Склярська О. І.: ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРО- ЦЕСИ У ПРИКОРДОННИХ ЕТНІЧНО НЕОДНОРІД- НИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ.....	327
<i>Nemzeti kisebbségek által lakott térségek társadalmi és gazdasági pozíciói Kelet- és Közép-Európában / Соціальні та економічні позиції регіонів із компактним проживанням національних меншин у Східній та Центральній Європі / Social and Eco- nomic Positions of the Regions Inhabited with Ethnic Minorities in Central and Eastern-Europe</i>	335
Körmöczi Gábor: A NÉPI KULTÚRA TÁMOGATÁSPOLITI- KÁJÁNAK TERÜLETI ASPEKTUSAI MAGYAROR- SZÁGON ÉS ROMÁNIÁBAN A CSÓRI SÁNDOR ALAP FINANSZÍROZÁSAINAK TÜKRÉBEN	337
Linc Annamária: A MAGYAR–UKRÁN HATÁRON ÁTNYÚ- LÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK LEHETŐSÉGEI ÉS KOR- LÁTAI.....	347
Samu István – Kulcsár László: ÖSSZENŐ, AMI ÖSSZETAR- TOZIK. A TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KAPCSO- LATOK REKONSTRUKCIÓJA KÉT IPOLY MENTI FALUBAN A FOLYÓ SZEMKÖZTI OLDALÁN	355
Szalkai Gábor: SZIMBOLIKUS HARCOK A KÁRPÁTOK ÁTJÁRÓIBAN.....	365
Tőzsér Anett: A MAGYAR TURIZMUS KÁRPÁT-MEDEN- CEI SZINTŰ KITERJESZTÉSÉNEK INDOKOLTSÁ- GA ÉS LEHETŐSÉGEI.....	373

2. KÖTET / TOM 2 / VOLUME 2

<i>Turizmus / Туризм / Tourism</i>	407
Алієв В. В.: СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	409
Аріон О. В. – Бричук М. С.: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МИС- ЛИВСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	415
Чернишова Т. М.: SWOT-АНАЛІЗ ТА СТРАТЕГІЧНІ АЛЬ- ТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	425
Elekes Tibor – Kápolnási Zsolt: AZ AGYAGFALVA EMLÉK- HÁZ IDEGENFORGALMI JELENTŐSÉGE, OKTATÁ- SI-NEVELÉSI LEHETŐSÉGEI.....	431
Gyuricza László – Szabó Balázs Attila: A MAGYARORSZÁ- GI SKANZENEK IDEGENFORGALMI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA.....	437
Kalmárné Rimóczi Csilla – Bakos Róbertné: AZ ONLINE KOM- MUNIKÁCIÓ JELENTŐSÉGE AZ UTAZÁSI DÖNTÉ- SEKBEN.....	447
Калмикова І. С. – Меліх О. О. – Меліх Т. Г.: СОЦІАЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ТА ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ.....	457
Kampó Ildikó: AZ EU-S TURISZTIKAI FEJLESZTÉ- SI PROGRAMOK MEGJELENÉSE KÁRPÁTALJA HEGYVIDÉKI TERÜLETEIN.....	465
Kátay Ákos: A GLOBÁLIS SZÁLLODAVÁLLALATOK TER- JESZKEDÉSI AKTIVITÁSA ÉSZTORSZÁG, LETT- ORSZÁG, LITVÁNIA, BELARUSZ, UKRAJNA ÉS MOLDOVA FŐVÁROSAIBAN.....	475
Kóródi, Márta – Mondok, Anita – Szabó, Attila: THE AWARE- NESS AND ACCEPTANCE OF THE TOURISM BRAND “HEART OF THE HUNGARIAN GREAT PLAIN” AND ITS ATTRACTIONS.....	485
Lontai-Szilágyi Zsuzsanna – Oláh Natália – Tóth Nikoletta Marian- na – Gönczy Sándor: KERESLETELEMZÉS A MAGYAR- ORSZÁGRÓL A KÁRPÁTALJAI BEREGVIDÉKRE ÉRKEZŐ TURISTÁK KÖRÉBEN.....	495

<i>Máltesics Péter – Varjas János: AZ INTERAKTÍV TANULÁS ÖSVÉNYEIN. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI GEOPARKOK OKTATÁSI MEGOLDÁSAI.....</i>	505
<i>Машіка Г. В.: АТРАКЦІЯ ЯК ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ</i>	515
<i>Mátyás Szabolcs – Tokodi Panna: A TURIZMUSBIZTONSÁG EGYES ÖSSZETEVŐINEK VIZSGÁLATA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN</i>	523
<i>Меліх О. О. – Калмикова І. С. – Меліх Т. Г.: НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СФЕРУ ТУРИЗМУ</i>	533
<i>Mondok, Anita – Szüle, Picabo Heder: ADULTS-ONLY HOTEL – A POTENTIAL SPECIALIZATION FOR SUCCESS?</i>	539
<i>Осінчук А. С.: ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	549
<i>Пацюк В. С. – Герасімова С. В.: РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.....</i>	557
<i>Papp Géza: A KÉZMŰVES TERMÉKEK IRÁNTI KERESLET KÁRPÁTALJA FESZTIVÁLJAIN</i>	565
<i>Sass Enikő – Berghauer Sándor: HELYZETKÉPAZ EGÁNEDE KÁRPÁTALJAI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAM TURIZMUSRA GYAKOROLT HATÁSAIRÓL</i>	575
<i>Sütő László – Baranyi Kinga – Baráz Csaba – Holló Sándor – Homoki Erika – Cs. Nagy Ádám – Gasztonyi Éva: A BÜKK-VIDÉK GEOPARK FÖLDTUDOMÁNYI ÉRTÉKEINEK ÉRTÉKELÉSE</i>	585
<i>Ситник О. І. – Хлевнюк О. Я. – Працьовитий М. М.: НЕПЕВНЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ГАЙВОРОНСЬКОЇ ВУЗЬКОКОЛІЙКИ</i>	595
<i>Смирнов І. Г.: ВОЄННИЙ ТУРИЗМ: ГЕТЬМАН П. КОНАШЕВИЧ-САГАЙДАЧНИЙ ЯК ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЛОГІСТ.....</i>	605
<i>Tarpai József: A KÁRPÁTALJAI MAGYAR KÖZÖSSÉG MEGMARADÁSÁT SZOLGÁLÓ KULTURÁLIS ÉS TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK AKTUÁLIS PÉLDÁI</i>	613

Уварова Г. Ш.: ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ГЕОГРАФІЯ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	621
Щука Г. П. – Сокол Т. Г.: МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ТУРИЗМІ: ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ	629
<i>Környezeti problémák / Проблеми довкілля / Environmental problems.....</i>	635
Apró Anna: SZEMPONTOK A FÉNYSZENNYEZÉS OKTA- TÁSÁHOZ A TANTERVI SZABÁLYOZÁS VONAT- KOZÁSÁBAN	637
Csoma Zoltán – Háger Krisztián – Csoma Zsuzsanna: A VÉRKE CSATORNA ÜLEDÉKÉNEK NEHÉZFÉM-SZENNYE- ZETTSÉGE	643
Dobó Marianna: A VÁLTOZÁSKEZELÉSI MÓDSZERTAN ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA A VÉ- DELMI IGAZGATÁS TÉRSÉGI TERVEZÉSÉBEN	651
Hafenschner, Viktória Priscilla – Jankó, Ferenc: ENVIRON- MENTAL CONTROVERSY ON THE GABCIKOVO- NAGYMAROS WATER DAM, THE DANUBE RIVER. THE ASPECTS OF HUNGARIAN SCIENCE	659
Hardi Tamás – Hegyiné Bolla Katalin: A SZUBURBANIZÁ- CIÓ KÖRNYEZETÁTALAKÍTÓ SZEREPE A GYŐRI AGGLOMERÁCIÓBAN	667
Гінзула М. Я. – Смілик О. В. – Тесьолкіна Т. С.: АНАЛІТИ- КА СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ МЕНЕДЖМЕН- ТУ ВОДНОГО СЕКТОРУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	675
Ігнатишин В. В. – Іжак Т. Й. – Ігнатишин М. Б.: МОНІТО- РИНГ ГЕОДИНАМІЧНОГО СТАНУ ЗАКАРПАТСЬ- КОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОГИНУ	683
Ігнатишин В. В. – Вербицький С. Т. – Ігнатишин А. В.: ГЕО- ФІЗИЧНІ ПОЛЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ЕКОЛОГІЧНО НЕ- БЕЗПЕЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ЗАКАРПАТТІ.....	691
Kajati, György – Németh, Mercédesz: THE ROLE OF LOCAL PRODUCTS IN EDUCATION AND THE ERASMUS+ PROGRAM	699

<i>Kályko A. – Bászjuk T. – Cselle D. – Harcsák I.:</i> A POLISSZJAI-ALFÖLD FOLYÓINAK JELENLEGI ÁLLAPOTA ÉS KÖRNYEZETI PROBLÉMÁJA.....	707
<i>Лісовський С. А.:</i> РОЛЬ ГЕОГРАФІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОЦЕДУРИ СЕО ПРИ РОЗРОБЦІ ПЛАНІВ ПРОСТОРОВОВОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	713
<i>Solymos Karolina – Csoma Zoltán:</i> AKÁRPÁTALJAI-ALFÖLD TALAJAI FELVEHETŐ MIKROELEM-TARTALMÁNAK ÉS -ELLÁTOTTSÁGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA ELTÉRŐ HATÁSMECCHANIZMUSÚ KIVONÓSZEREKBE.....	723
<i>Vince Tímea – Csoma Zoltán – Molnár D. István – Gönczy Sándor:</i> A FELSZÍNI VIZEK NEHÉZFÉM-TARTALMÁNAK VIZSGÁLATA A NAGYMUZSALYI ARANYBÁNYA MEDDŐINEK KÖRNYEZETÉBEN	731

A VÁLTOZÁSKEZELÉSI MÓDSZERTAN ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA A VÉDELMI IGAZGATÁS TÉRSÉGI TERVEZÉSÉBEN

Dobó Marianna

*Eszterházy Károly Egyetem
dobo.mariann@uni-eszterhazy.hu*

Abstract

DIFFICULTIES OF CHANGE MANAGEMENT METHODOLOGY
IN THE PLANNING OF DEFENSE MANAGEMENT

Dobó, Marianna

Social crises are considered preventable, while natural disasters cannot be forecasted. The rapprochement of a social crisis has many signs, but these indices cannot be interpreted precisely by those on whom this will have a great influence in the future.

The concept and phenomenon of the crisis is natural for societies, but it is always difficult to handle it. In this chapter, I analyse the meaning of the crisis – vis maior situation –, the effects and reactions caused by the emergency. This creates the framework of the empirical research of the crisis management. After exploring the theoretical framework, in the empirical research part I am looking for those milestones of the decision-making processes when the decision-makers attitude to vis maior situation can be detected.

Keywords: *vis maior, decision making, change management, defense administration*

Bevezetés

A téma aktualitását az adja, hogy míg a (gazdasági, politikai, társadalmi) válsághelyzetekre történő felkészülés alapvetőnek tekintett, és a kockázatkezelés elvárt ezeken a területeken, addig a természeti katasztrófák ritkán jelezhetők előre – nem ismert a pontos helye, ereje, lefolyása, hatása.

A védelmi igazgatás megköveteli a szereplők tervezési, szervezési, irányítási, működtetési, tájékoztatási, riasztási, adatközlési és ellenőrzési tevékenységeinek összehangolását.

Vizsgálni kívánom, hogy a vis maior helyzetek kezeléséhez szükséges védelmi igazgatási rendszer mennyire tudja az általános változáskezelési módszertant használni, milyen mértékű eltérést indukál a kiszámíthatatlanság, a bizonytalanság, feltárhatók-e a kockázati mátrixok segítségével.

Védelmi igazgatási rendszer általános követelményei

A váratlan helyzetek minden esetben döntés- és cselekvéskényszert eredményeznek, és amennyiben a helyzetet nem megfelelően kezelik, akkor mindez a válság létrejöttét okozhatja. „A válság jellemzői közé tartozik, hogy az időtartama véges, társadalmi, gazdasági, politikai vagy természeti okokra vezethető vissza. Ismétlődhet, ciklikussá is válhat, és a különböző

szakaszaiban az intenzitása eltérő. E jellemzők alapján a válság kezelése egyedi jelleget kell hogy magán viseljen, más és más stratégiákat követve.” (Dobó 2016; 11.) A kockázat többnyire a bizonytalanság valamilyen szinten számszerűsíthető következményeit jelenti, miközben maga a bekövetkezés is bizonytalan, de azok valószínűsége leírható. Ebből következően a kockázat – a kockáztatás mértéke – mennyiségileg is mérhető, ami így a negatív, illetve pozitív bekövetkezés valószínűségének és az azzal összefüggő veszteségnek, illetve nyereségnek a szorzata. (Görög 2008)

A védelmi igazgatás a vis maior (azaz előre pontosan nem látható) helyzetek rendszerszintű irányítását látja el, hiszen a nem várt helyzetek társadalmi, gazdasági, de akár politikai kríziseket is okozhatnak. A védelmi igazgatás célja, hogy a szabályrendszer (normatívák) és a módszertan világos koherenciáját teremtsék meg.

A védelmi igazgatás nemzetközi és nemzeti jogszabályokon alapul, de meg kell felelnie azoknak az értékeknek, amelyek általánosan elfogadottak. A védelmi igazgatásnak egyszerre kell a jogszabályi kötelemények és a társadalom biztonság iránti igényeinek megfelelnie, és ezt egy olyan sajátos helyzetben kell tennie, amikor a korábbi prioritások eltűnnek, időlegesen és/vagy véglegesen megváltoznak, sok esetben teljes paradigmák alakulnak ki, mozgástermek megváltoznak. „Vis maior helyzetek, rendszerint természeti katasztrófák esetén az emberek életét, egészségét, anyagi értékeit jelentős mértékben érheti kár, ráadásul a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit. Megváltozik a társadalommal történő egyeztetési folyamat, a döntések meghozatala más szereplőket, más szabályokat kíván, és az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorú összehangolt együttműködését, vagy nemzetközi segítség igénybevételét igényli.” (Dobó 2016; 21.)

Európában az elmúlt évtizedekben gyakoribbá váltak a természeti katasztrófák: ár- és belvíz, földrengés, erdőtűz, jégkár, szélvihar, esőzés vagy talajállapot miatti földcsuszamlás. A Kárpát-medencében az ár- és belvívveszély jelenik meg a legnagyobb súllyal.

A nemzetközi természetvédelmi egyezményekhez való csatlakozással erősebbé válik katasztrófahelyzetek kivédésére való tudatos felkészülés. 1971-ben a nemzetközi jelentőségű vizes területekről, különösen a vízimadarak élőhelyéről szóló Ramsari Egyezmény, majd 1973-ban a Washingtoni Egyezmény szabályozta a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét. Az Európai Táj Egyezmény 2000-

ben már azzal a céllal jött létre, hogy általános jogi keretet biztosítson Európa összes tájának védelméhez, a szükséges tervezési feladatokat segítse, illetve további nemzetközi együttműködéseket indukáljon. (Temesi G 2012, 60). Az Európai Unió legerősebb szabályozása ezen a területen a Lisszaboni Szerződésben található, amely az együttműködést tette alapvető követelménnyé. A 176. cikkely meghatározza, hogy a tagállamok a különböző területi egységek szintjén el kell érje, hogy a megelőzés, a polgári védelemben résztvevők felkészítése és a természeti vagy ember által okozott katasztrófák kezelése, a krízismenedzsment és a változásmenedzsment módszereinek alkalmazása megtörténjen.

A védelmi igazgatás egyik legfontosabb alapelve nemzetközi és a nemzetközi-térségi szinten az együttműködés, az intézkedések egységének katalizálása, ezért elsődlegesen a „kiképzési programoknak” nevezett, de válságmenedzsmenti szemlélettel irányított folyamatot használják. Ezekben a programokban közös, hogy a tervezést (mint módszert és mint eszközt) megtanulják, és azokat a mechanizmusokat a megfelelő helyzetekben alkalmazni is tudják. Mindemellett nagyon fontos, hogy az országok különböző nemzetközi szervezetekhez is fordulhatnak segítségért, és ezek is erősítik a regionális összefogás, támogatás kényszerét.

Módszertan – elmélet és/vagy gyakorlat

Tanulmányom központi része a változáskezelés módszereinek és szakaszainak bemutatása, az azonosítás, a felmérés, a tervezés, a végrehajtás, a fenntartás sajátosságainak feltárása a vis maior helyzetekben.

Sajátos kiindulópont, hogy a vis maior helyzetekre történő felkészülés akkor is elengedhetetlen, ha a bizonytalansága és a kiszámíthatatlansága szinte lehetetlenné teszi a hagyományos értelemben vett kockázati tervezést. A kockázatkezelésnek mindenképp sajátossága a bizonytalanság a tervezés során (Hillson 2002.) akár a pozitív, akár a negatív hatásait is nézzük egy-egy eseménynek. Bonyolultabbá teszi ezt az is, hogy a vis maior helyzetek okozta döntéshozatali helyzetek sora a településeken a többi terület tervezési folyamatához vagy a belső ellenőrzési tervhez, minőségbiztosítás rendszeréhez képest is sokkal erőteljesebb hatalmi koncentrációt („felfüggesztett” demokráciát) eredményez. A döntési folyamat szereplőinek, de a helyi társadalom tagjainak is el kell azt fogadnia, hogy katasztrófahelyzetek esetén gyorsabb döntésekre van szükség, és támogatják azokat, szükség esetén tevékenyen is segítik azt. A védelmi igazgatási terveknek tartalmaznia kell azokat a módszereket, amelyeket

vis maior helyzetek esetén alkalmazni kell. Ezek helyes alkalmazása egy krízishelyzetben is megakadályozhatja, hogy a válság elmélyüljön vagy időben kiterjedjen.

A településeken olyan szemlélettel kell a terveket létrehozni, hogy a jogszabályi környezetnek megfelelően, de a kockázati tényezőket feltárva és a módszerek begyakorlásával a helyi társadalom biztonságát garantálni tudja. Ennek érdekében a települési önkormányzatok folyamatosan felülvizsgálják a már elkészült terveket is.

A vis maior helyzet kezelésének tervezési folyamata egyrészt a környezetvédelmi felmérések és az ezzel kapcsolatos elemzések, másrészt a katasztrófavédelmi helyzetek kezelését szolgáló koncepciók, a stratégiai, valamint konkrét operatív tervek sokasága. A települési önkormányzatoknak egyértelmű feladata a lakosságvédelem: minden, ami az emberi élethez szükséges, azt védeni kell, ennek érdekében a szükséges szervezői feladatokat el kell látnia. A megelőző feladatok közül a hatósági ellenőrzési munka domináns, amelybe be kell illeszteni kommunikációs terv elkészítését is.

A települési önkormányzat a környezet védelme érdekében elemzi, értékeli a környezet állapotát illetékességi területén, és a környezet állapotának alakulásáról szükség szerint, de legalább évente egyszer tájékoztatja a lakosságot. A tapasztalatok szerint a településeken ez az évi – gyakran formális – tájékoztatás formájában valósul meg. A részvétel azonban ezeken a törvényben meghatározott közmeghallgatásokon „megszokott” módon nagyon alacsony volt. Abban az esetben jelentkezett nagyobb érdeklődés, ha a megelőző időszakban valamilyen vis maior helyzet jelentkezett.

Első lépés mindenképp a kockázati tényezők azonosítása. A tervezések és az irányítás alapja, hogy a kockázatoknak a tudatos vállalását mindenképp cészerűnek kell tartani. Az azonosítás alapja egyrészt a felmérés, amely e területen az egyik legnehezebb – bár sok adat, valamint korábbi tapasztalat áll rendelkezésre, mégse történhet meg teljeskörűen. Egyértelmű, hogy a védelmi igazgatás esetében itt, e kezdeti szakaszban jóval nagyobb a bizonytalanság és az esetleges kockázati tényező hiányossága. Az azonosítás szakaszában az általános elvárásként megfogalmazott szükségesség felismerését jogszabályok teszik kötelezővé. A települési önkormányzatoknak évről évre el kell készíteniük a kért dokumentumokat, és azokat szükség esetén módosítaniuk kell. A szerepek és felelősök megnevezése egyértelműen elengedhetetlen, ahogyan a rendelkezésre álló

eszközök felmérése is. A kockázati tényezők azonosítása a településeken több nehézségbe ütközik a szerepkonfliktusokból adódóan, és mindezt nehezíti az, hogy a működésben kiemelkedő szerep jutott az állampolgári garanciák biztosításának.

A felmérés a folyamat második szakasza. Ebben alapkövetelmény, hogy minél szélesebb körű információval való rendelkezésre kell törekedni, hiszen a feltárt kockázati események hatását és a hozzájuk rendelt kimenetek bekövetkezési valószínűségét csak így lehet megismerni. Ebben a legnagyobb nehézséget az okozta, hogy a társadalmi csoport elérése nehézkesé vált.

Az általános módszertan által követelt lépéseket követni kell (Herz 1964) – azonban a korábban is jelzett sajátosság itt is jelentkezik. A legegyszerűbb az érintettek térképének feltárása, hiszen ez egy település vagy települések, térségek számára egyértelműen megadható. Azonban nem hagyható az figyelmen kívül, hogy a vizsgált egységünk nem elzárt, nem egyedülálló, arra mint rendszerre nagyon nagy hatással van a környezete.

A környezettanulmányok, a konkrét eszközök felmérése és a lehetséges kockázati események összevetése egyszerre jelennek meg. Így a védelmi igazgatás, bár nagyon szabatosan, következetesen ragaszkodik a tervezés során a minél erősebb kockázati térkép elkészítésére, a települési önkormányzatok gyakran a mátrixba már az operatív terv lehetséges konkrét lépéseit is bevonják. Ebben a harmadik (tervezési) szakaszban a katasztrófavédelmi terveket alkotják meg, amelynek nem is a végső dokumentáció elkészülte az igazi eredménye, hanem magának a döntési folyamatnak az elsajátítása, kvázi begyakorlása, hogy amennyiben mégis szükség lenne rá, a megnövekedett stresszhelyzet ellenére képesek legyenek az akkor és most helyzet alapján jól dönteni. A védelmi igazgatáshoz szorosan hozzátartozik a kríziskommunikációs terv elkészítése is. Ez az a terv, amelynek célja a lakosság és a külső környezet pontos tájékoztatása, a pánik és a még magasabb kár megakadályozása, és erre jellemző leginkább a védelmi igazgatáshoz tartozó tervek körében, hogy szükség esetén igazi útmutatóként tud szolgálni. A krízisbeavatkozás fontossága leginkább a védekezés időszakában válik nyilvánvalóvá. Kutatók rámutattak a helytelen válságkezelés veszélyeire. (Shapiro–Koocher 1996). A legkritikusabb pont a válságkezelő személye, hiszen rossz döntés esetén a válság következményei végzetesek lehetnek. A gyors helyzetfelismerés, a koncentráció, a higgadság és a kreativitás a vis maior helyzetekben támasz lehet. A keletkező konfliktusok nemcsak problémát jelentenek, a problémák megjelenése lehetőségként is működhet.

A negyedik szakaszként meghatározott végrehajtás a védelmi igazgatásban egyet jelent a katasztrófaelhárítással és a kríziskommunikációval. Itt tapasztalható az általános változáskezeléstől a legnagyobb eltérés, hiszen nem a már meglévő terveket veszik elő és követik annak lépéseit pontról pontra, hanem az adott helyzetre készítik az operatív tervet szerepek, feladatok, hatáskörök és felelősök nagyon pontos meghatározásával.

„Alaptétel, hogy a vis maior események során és az azt követő időszakban fontos a társadalmi egyeztetés. A megfelelően végigvitt konzultációs folyamattal, a társadalmi környezet véleményének beépítésével sok esetben megelőzhető a konfliktus, illetve a kialakult érdekellentét rövidebb idő alatt és biztonságosabban oldható, mindemellett a korszerű modellezés nagymértékben felgyorsítja a megoldásváltozatok kidolgozását. A kommunikációnak kiemelt szerepe van a katasztrófavédelem során, hiszen a helytelen használatával pánikreakció, hisztéria alakulhat ki. A jól működtetett kommunikációs rendszerrel a katasztrófahelyzet hatása jelentősen csökkenthető, ugyanakkor a kommunikáció a lakossággal, a védelmi feladatokba bekapcsolódókkal és a környezettel történő társadalmi egyeztetést is segíti.” (Dobó 2016, 34)

Az utolsóként számon tartott szakasz a fenntartás, amely a vis maior helyzetek utáni időszakra vonatkozóan már teljesen eltér az általános módszertantól. Itt még ismeretlen (jelenleg is kutatott) terület a szerepek és funkciók, feladatok, viszonyulások alakulása egy válsághelyzet utáni időszakban. Itt az általam jelenleg is kutatott terület fő kérdései (amelyet külön kutatási területként tárok fel): *Mit jelent az új időszak? – visszaállítás a vis maior előttibe vagy más hatás is érezhető? Van-e paradigmaváltás? Mit jelent és milyen szemléletet a fenntartás? A korábbi helyzetből adódó tudás beépül-e a jelenlegi döntéshozatalba; a vis maior tényleg váratlan helyzetből adódik vagy visszatérő?* Ebben az értelemben a változás megzilárdításának fogalmi tartalma is egészen más jelent.

Azonban azonos a változás eredményeinek megfelelő kommunikálása, így a kommunikáció során a megváltozott környezet kiemelkedő jelentőséggel bír. Ugyanakkor a visszacsatolások jelentenek ebben a szakaszban, és az ezt követő újabb és újabb szakaszokban is jelentős tartalékot.

Összegzés – A közsféra nehézségei a védelmi igazgatási kockázatkezelésben

“A sorozatos válságok, krízishelyzetek rámutattak arra, hogy a kezeléshez a technikai eszközök, védelmi berendezések biztosításán túl szükség van a megfelelő humánerőforrásra – képzett, felkészült és az adott helyzetben

dönteni képes szakemberekre is, akik az információk birtokában képesek a helyzetet átlátni, azt kezelni.” (Dobó 2016, 36) Nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk a természeti csapások és civilizációs katasztrófák által kiváltott negatív lelki jelenségek kezelésére és a katasztrófák előtt, közben, után alkalmazott kommunikációra, valamint annak megtervezésére egyaránt. A tapasztalatok alapján azonban látható, hogy gyakran nehézséget jelent a kockázatkezelési rendszer dinamizmusának elfogadása, valamint a tervek készítési módszertanának elsajátítása, és ehhez fontos, hogy hatékony kommunikációs stratégiát, módszert, technikát alakítsanak ki.

A védelmi igazgatóban eltérő módon használható a kockázat- és válságmenedzsment. Nemcsak az általános módszertant kell másként szemlélni és használni ezen a területen, hanem a település más szakpolitikáihoz kapcsolódó tervezések kockázattáblái is eltérnek ettől. Egy nagyon fontos követelmény azonban létezik: együttműködés a területi és társadalmi kontextusban egyaránt. A kockázatok elkerülésére a települések természetesen törekednek, azonban ettől függetlenül a vis maior helyzetek elérhették őket – többségében tőlük függetlenül –, csupán csökkenteni tudták a károkat a gyors és helyes reakciók által. (Megjegyzés: Azok a helyzetek nem tekinthetők vis maior helyzetnek, amelyek időszakosan rendszeresen érték a településeket.) A védelmi igazgató esetében a kockázatok bekövetkezéséből adódó lehetőségek kihasználása, valamint a kockázatok áthárítása vagy megosztása nehezen értelmezhető. A kockázatok viselése azonban egyértelmű, hogy sokkal erőteljesebben jelenik meg, a katasztrófa-helyzetek kezelése másként nem oldható meg, hiszen ez az a helyzet, amelyben a kockázatok áthárítása nem megoldható.

Irodalom

- Aguiera, D. 1998: *Crisis intervention: Theory and methodology* (8th ed.). St. Louis, MO: Mosby.
- Baán M. – Bors I. – Csiffáry T. – Hári L. – Kocsis L. – Szentes L. 2015: *Magyarország védelmi igazgatója a közigazgatás új környezetében*. Zrínyi Kiadó.
- Dobó M. 2013: *Önkormányzatok döntéshozatala a vis maior helyzetek után*. *Gazdálkodás és menedzsment*. Szerk. Ferencz Árpád. In. 841–847. 2013. Kecskemét.
- Dobó M. 2016: *Hatások és kényszerek. Központi döntési folyamatok a vis maior helyzetek megoldásában* Eger, ISBN 978-615-5297-75-5.
- Faragó L. 2005: *A jövőalkotás társadalomtechnikája: a közösségi tervezés elmélete*. Budapest – Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- Görög, M. 2008: *Projektvezetés*. Aula Kiadó, Budapest, pp. 137–150.
- Herz, D. B. 1964: *Risk Analysis in Capital Investment*, *Harvard Business Review* 42 January–February, 95–106.

- Hillson, D. 2002: Extending the Risk Process to Manage Opportunities, *International Journal of Project Management* 20(3) 235–240.
- Jacobson, G. F. 1979: Crisis-oriented therapy. *Psychiatric of North America*. 2. 39–54
- Lisszaboni szerződés 176. cikkelye: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/civil_protection/l21215_en.htm
- Noszkay E. 2012: Válságjelek és a jelenségek háttere. In: KARIKÓ Sándor, Szécsi Gábor (2012): *Válság és kommunikáció*, Áron Kiadó
- Shapiro, D. – Koocher, G. 1996: Goals and practical considerations in outpatient medical crises. *Professional Psychology: Research and Practice*, 12(2), 109–120.
- Szécsi G. 2012: *Válság és kommunikáció*, Áron Kiadó.
- Temesi G. 2012: *Természetvédelmi jogi és igazgatási ismeretek*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs.

Т– 32 Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями. Збірник наукових робіт Міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», Берегове, 26–27 березня 2020 року. Том 2 / Редакційна колегія: Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністряньський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. – 356 с. (угорською, українською та англійською мовою)

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-14-8 (Т. 2)

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 2

2020 р.

Редакційна колегія:

*Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський,
Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца,
Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп,
Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування:

Олександр Добош

Верстка:

Вікторія Товтін, Ласло Веждел, Олександр Добош

Коректура:

Беатрікс Пустой-Тарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врabelь

Обкладинка:

Стефан Молнар Д.

Відповідальні за випуск:

Льдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 28.07.2020. Шрифт «Times New Roman».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Ум. друк. арк. 28,7. Формат 70x100/16.
Замовл. №1861/2. Тираж 300.